

УДК 378.637.016:78.071.3

Се Фан

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПІАНІСТІВ З КНР ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ МУЗИКИ В УМОВАХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

У статті на основі теоретичного аналізу наукових підходів щодо виховання духовності майбутніх фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах України запропоновано педагогічні умови щодо ефективного забезпечення цього процесу у контексті фахової підготовки майбутніх піаністів з КНР, а саме: систематична і цілеспрямована організація процесу вивчення студентами з КНР народної музики; реалізація принципу духовності в процесі вивчення музики (духовно-пізнавальне освоєння дійсності; ціннісне ставлення до світу); духовно-моральне збагачення змісту форм і методів навчального та самостійного видів роботи.

Ключові слова: виховання, педагогічні умови, фахова підготовка, народна музика, навчання, духовність, методи, форми.

В статье на основе теоретического анализа научных подходов к воспитанию духовности будущих специалистов в высших педагогических учебных заведениях Украины предложены педагогические условия для эффективного обеспечения этого процесса в контексте профессиональной подготовки будущих пианистов из КНР, а именно: систематическая и целенаправленная организация процесса изучения студентами из КНР народной музыки; реализация принципа духовности в процессе изучения музыки (духовно-познавательное освоение действительности; ценностное отношение к миру); духовно-нравственное обогащение содержания форм и методов учебного и самостоятельного видов работы.

Ключевые слова: воспитание, педагогические условия, профессиональная подготовка, народная музыка, обучение, духовность, методы, формы.

On the basis of theoretical analysis of scientific approaches to education of spirituality of the future specialists in the higher educational institutions of Ukraine proposed pedagogical conditions for effective provision of this process in the context of professional training of future pianists from China, namely: systematic and purposeful organization of the process of studying by students of Chinese folk music; implementation of the principle of spirituality in the process of learning music (spiritual and cognitive development of reality, value attitude to the world); moral and spiritual enrichment of the content of the forms and methods of learning and self-work types. It is proved that the main means of

education are spiritual folk music, which has a huge potential impact on the personal qualities of students. Attracting future pianists from China to study folk music in terms of higher education is the first step wealth of knowledge of different national cultures and universal values.

Key words: *education, pedagogical conditions, training, folk music, learning, spirituality, methods, forms.*

В умовах соціальної нестабільності, загострення національних відносин, втрати духовної орієнтації, особливо важливою стає роль освіти як гаранта суспільної моральності. На свідомість і спосіб життя молоді впливає ринковий спосіб сучасного суспільного устрою, а як наслідок – зміщення світського і релігійного виховання. Час ставить суспільство перед необхідністю переглянути багато в чому педагогічні позиції, внести зміни в зміст і форми роботи зі студентами.

У сучасній педагогічній науці накопичена низка знань, які складають основу у вивченні проблеми духовності, духовно-морального виховання особистості. Проблема духовного розвитку особистості представлена в працях філософів Н. Бердяєва, Ф. Гегеля, І. Канта, Г. Лейбніца, В. Розанова, С. Франка та ін. Загальні закономірності психологічного розвитку особистості та її духовного аспекту містяться в роботах К. Абульханової-Славської, Л. Виготського, В. Братусь, В. Зінченко, А. Леонтьєва. Духовний розвиток особистості розкрито в працях В. Андрєєва, Є. Бондаревської, Я. Коменського, К. Ушинського, В. Сухомлинського.

Виховання духовності в сучасних концепціях педагогічної освіти представлено в дослідженнях: Є. Веселова, Т. Власова, Л. Донченко, Л. Орлова, Н. Пархоменко, Т. Петракова, С. Самойлова, І. Соловцової, Ю. Тарасова, Н. Шеховської.

Народна музика розглядається як засіб музично-естетичного виховання в роботах: Л. Кашапова, А. Ларіонової, Ю. Юзбашян та ін. У представлених дослідженнях визначено функції народної музики у процесі виховання особистості, проте не достатньо розкритими залишаються особливості виховання духовності майбутніх піаністів з КНР засобами народної музики.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов, що забезпечують ефективність виховання духовності майбутніх піаністів з КНР засобами народної музики.

Виховання духовності майбутніх піаністів з КНР в умовах вищих музично-педагогічних закладів являє собою систему, яка, як і будь-яка інша система, може функціонувати лише за певних умов. Оскільки категорія «умова» відноситься до загальнонаукових, то її розглядають як з філософської, так і з педагогічної позицій.

У словнику російської мови С. Ожегова дається визначення умови: «це обставина, від якої що-небудь залежить; обстановка, в якій

відбувається що-небудь; дані, вимоги, з яких слід виходити» [6, с. 729].

Ми згодні з позицією А. Найна, який під умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених у дослідженні завдань [5].

Для нас важлива точка зору В. Белікова, який визначає педагогічні умови як:

- сукупність зовнішніх об'єктів освітнього середовища, в певних відносинах з якими перебуває предмет дослідження;
- сукупність внутрішніх особливостей (станів, якостей) предмета дослідження, від яких в тій чи іншій мірі залежить вирішення проблеми;
- сукупність зовнішніх об'єктів і внутрішніх особливостей визначає існування, функціонування і розвиток предмета дослідження (ефективне рішення поставленої проблеми) [2, с. 235].

З урахуванням проаналізованих наукових концепцій щодо визначення поняття «умови», ми розуміємо під педагогічними умовами функціонування моделі виховання духовності майбутніх піаністів з КНР засобами народної музики, необхідну і достатню сукупність заходів педагогічного процесу, дотримання яких забезпечує досягнення студентами більш високого рівня виховання духовності.

У процесі виявлення умов ми спиралися на рекомендації А. Найна, який зазначає, що успішність виділення умов залежить:

- від чіткості визначення кінцевої мети або результату, який повинен бути досягнутий;
- від розуміння того, що вдосконалення педагогічного процесу досягається не за рахунок однієї умови, а їх взаємопов'язаного комплексу;
- від розуміння того, що на певних етапах педагогічні умови можуть виступати як результат, досягнутий у процесі реалізації [5].

Також, ми враховували педагогічні умови виховання духовності молоді, які виділила і обґрунтувала З. Береснева, а саме: наявності розвиненої духовності вчителя; створення духовно-моральної атмосфери в колективі, що сприяє підвищенню рівнів духовності; врахування специфіки художньої культури регіону; інформаційної насиченості, емоційно-творчого впливу та комунікативної спрямованості навчально-виховного процесу; встановленні між предметами гуманітарного циклу міждисциплінарних зв'язків, заснованих на спільності моральних та естетичних категорій; використанні методів етико-аксіологічної спрямованості [3].

Для нас важливі положення Н. Караульної про те, що засвоєння студентами-іноземцями ціннісних орієнтації можливо при створенні спеціальних умов: використання педагогічної технології викладання літератури як предмета, що формує духовну сферу людини і духовно виховує спілкування викладача та студента [4].

Аналіз наукової літератури дозволив сформулювати педагогічні умови виховання духовності майбутніх піаністів з КНР засобами народної музики:

- систематична і цілеспрямована організація процесу вивчення студентами з КНР народної музики, що сприятиме активізації інтелектуальної, ціннісної та поведінкової сфер особистості;
- реалізація принципу духовності в процесі вивчення музики (духовного-пізнавальне освоєння дійсності; ціннісне ставлення до світу);
- духовно-моральне збагачення змісту форм і методів навчальної та самостійної видів роботи.

Розкриємо зміст першої педагогічної умови – систематична і цілеспрямована організація процесу вивчення студентами з КНР народної музики.

Розкриваючи сутність першої педагогічної умови, ми виходили з того, що виховання духовності студентів-іноземців тісно пов'язане із взаємодією трьох сфер свідомості особистості (інтелектуальної, ціннісної та поведінкової), яке може реалізовуватися у процесі систематичного проведення занять.

В основу першої умови покладено розуміння сутності духовності та знання причин явища бездуховності, якість засвоєння понять загальнолюдських і національних цінностей, їх глибина і обсяг, потреба в спілкуванні з музичним мистецтвом, музичний смак тощо. Все це забезпечує процес духовного виховання особистості, забезпечує ефективне здійснення діяльності та усвідомлення суб'єктом себе як носія культури.

Виховання духовності студентів з КНР передбачає знання сутнісних характеристик і духовної специфіки народної музики. Складовою частиною даного етапу є знання основ народної музики (обрядові жанри, епос, музичний інструментарій, композитори республіки і регіону, виконавці, діячі мистецтв, музичні твори); знання основ елементів музичної мови, нотної грамоти, музичних стилів, виконавців та ін.

Опановуючи знання, майбутні піаністи з КНР прагнуть проникнути в суть процесів, подій. Вони вчаться інтенсивної аналітичної переробки знань, виробляти власну думку, викладати її вільно і аргументовано. У пошуку сенсу життя необхідні певні орієнтири, в нашому випадку це цінності, в тому числі й цінність знання. Важливою педагогічною умовою у вихованні духовності майбутніх піаністів з КНР є не просто засвоєння ними інформації, а й розвиток здібностей до вираження відношення до цього знання, наділення його змістом, що забезпечує усвідомлення смислової складової цього процесу.

Виділені три ступені умов відображають формування когнітивного, ціннісно-мотиваційного та діяльнісного компонентів виховання духовності майбутніх піаністів з КНР, тому їх реалізація необхідна на кожному етапі навчально-виховного процесу. Значимо, що та чи інша ступінь стає

головною в залежності від поставлених завдань кожного етапу з обов'язковою активізацією духовної сфери свідомості.

Успішність проведеної виховної роботи духовності майбутніх піаністів з КНР в умовах фахової підготовки на першому етапі вбачаємо у виявленні стійких інтересів і потреб до сприйняття народної музики, слідування сформованому морально-естетичному ідеалу, переважанню гармонійних, гуманістичних взаємин між студентами та навколишнім світом.

Друга педагогічна умова – реалізація принципу духовності в процесі вивчення музики (духовного-пізнавального освоєння дійсності; ціннісне ставлення до світу). Одним із пріоритетних завдань системи музично-педагогічної освіти є розвиток життєздатної, духовно і творчо розвинутої особистості, який можливо досягти лише за умов правильної організації діяльності кожного учасника навчального процесу, враховуючи його індивідуальність. Здатність особистості до духовно-пізнавального процесу дійсності проявляється не тільки в необхідності і важливості знань, а також у усвідомленні того, що духовність спрямовує пізнання до ідеалу.

Процес пізнання – це інтелектуальний рух, який приводить людину до необхідності перебудови і розвитку себе в цілому, нарощування особистого духовного потенціалу. Особливо наочно цей процес реалізується в освіті, оскільки одним із найважливіших завдань навчального процесу є озброєння студентів знаннями. Специфіка кожної форми суспільної свідомості детермінована особливостями суспільних відносин, які формують даний вид духовної діяльності. Практика процесу пізнання певних сторін буття обумовлює специфіку знання, які перетворюються мисленням у специфічне мислення для даної форми суспільної свідомості. Мислення цілеспрямовано трансформує загальнолюдські форми мислення в специфічні, збагачуючи пізнавальний процес новою людською здатністю духовно-практичного освоєння світу.

Розширюючи межі мислення і людського пізнання, мистецтво та його образи, наукові категорії, моральні норми відображають суспільне буття, проте, результатом розвитку нової людської здатності, нового виду суспільних відносин, нової потреби, – є кожна форма свідомості, а також певним чином сформовані знання.

Таким чином, з одного боку, пізнання носить об'єктивно-суб'єктивний характер та виявляє те, що найбільш суттєве в суб'єкті; з іншого боку, воно виражає незалежну від суб'єкта об'єктивність навколишнього світу. Змістом мистецтва є творчо відображена композитором дійсність, інтерпретована з позицій його світогляду й життєвого досвіду, з одного боку, і жанрових особливостей – з іншого.

Розкриємо зміст третьої педагогічної умови – духовно-моральне збагачення змісту форм і методів навчальної та самостійної видів роботи.

Під формами виховання розуміємо організаційну сторону цього виду педагогічної діяльності, яка розкриває певні склад і угруповання студентів,

структуру виховних заходів, місце і тривалість їх проведення. Іншими словами, це зовнішнє вираження виховного процесу, що має різні аспекти прояву.

Тема нашої роботи визначила вибір форм виховання. Специфіка вибору форм полягає в тому, що процес виховання духовності здійснювався як у процесі навчання, так і в процесі виховання. У процесі виховання реалізуються форми, застосовувані в навчанні (лекція, розповідь, пояснення та ін.). Відмінність полягає в змістовному аспекті – у процесі виховання вони спрямовані на формування або розвиток особистісної сфери людини, а в процесі навчання – переважно на формування системи знань, навичок і вмінь.

Основною організаційною формою в нашій роботі виступає урок. Урок музики має традиційну педагогічну, дидактичну та методичну структури. Компонентами педагогічної структури уроку є: триєдина мета (навчання, виховання, розвиток), принципи навчання, зміст навчання, методи навчання, засоби навчання, результат. Дидактична структура уроку включає три основних компоненти: актуалізацію колишніх знань і способів дій (пригадування і відтворення учнями раніше засвоєних знань); формування нових понять і способів дій; застосування отриманих знань, умінь у житті. Методична структура уроку відображає основні етапи навчання і характер організації діяльності вчителя та учнів на уроці.

Відмінність уроку фортепіано від інших предметів полягає в тому, що це – урок мистецтва, де найважливішу роль відіграють почуття, емоційна сфера студента [1]. Саме пізнання, що відбувається в процесі гри на фортепіано специфічне, не може зводитися тільки до діяльності думки, а обов'язково повинне являти собою єдність емоцій і розуму, свідомості і почуттів. Для досягнення поставленої мети кожен урок повинен відрізнятися своєрідністю і неповторністю, особливою емоційною атмосферою, творчим характером, естетичною спрямованістю навчальної музичної діяльності студента та викладача.

Важливим нам представляється вибір не тільки форм, але і засобів навчання і виховання.

Під засобами навчання ми розуміємо «наряддя діяльності викладача та студента, що використовуються для досягнення цілей навчання, являють собою матеріальні та ідеальні об'єкти, які залучаються в освітній процес як носії інформації та інструменту діяльності суб'єктів навчального процесу» [3, с. 65]. Актуальними засобами навчання є: аудіо (магнітофонні записи, CD диски), аудіовізуальні та візуальні (телебачення, відеофільми), паперові (підручники, картки). Важливу роль в нашій роботі ми відводимо дидактичним засобам навчання на друкованій основі: картки-завдання, які включають інформацію, що характеризує історію написання музичних творів, цікаві біографічні дані, коротку характеристику музичних напрямів, що дають додаткову інформацію в контексті теми уроку,

музичного твору, жанру, стилю.

Поряд із засобами навчання в процесі фахової підготовки майбутніх піаністів з КНР до ефективних засобів виховання ми віднесли джерела формування та розвитку особистісної сфери людини, що забезпечують реалізацію педагогічного прийому в межах конкретного методу виховання. З одного боку, це різні види діяльності, а з іншого – сукупність предметів та творів матеріальної і духовної культури, які складають основу педагогічної роботи.

На основі аналізу педагогічних умов виховання духовності майбутніх піаністів з КНР в умовах фахової підготовки констатуємо, що головним засобом виховання духовності майбутніх китайських студентів є народна музика. Музична культура будь-якого народу, втілена в піснях, танцях, обрядах і народному епосі, має величезні можливості виховання духовності. Багата поетична і музична спадщина, здатна відгукуватися піснею на найважливіші події в житті народу, сприяти вихованню духовності особистості.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у визначенні компонентної структури формування духовності майбутніх піаністів з КНР засобами народної музики у процесі фахової підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверинцев С. С. София – Логос. Словарь. / С. С. Аверинцев. – К. : Дух і Літера, 2001. – 460 с.
2. Беликов В. А. Философия образования личности : деятельностный аспект : монография / В. А. Беликов. – М. : Владос, 2004. – 357 с.
3. Береснева З. И. Организация образовательного пространства и развивающей среды в ДОУ / З. И. Береснева // Управление ДОУ. – 2006. – № 6. – С. 60–70.
4. Караульна Н. Духовність: сфера сутності чи існування людини? / Н. Караульна // Вісник НАН України. – 2002. – № 11. – С. 46–53.
5. Найн А. Я. О методологическом аппарате диссертационных исследований / А. Я. Найн // Педагогика. – 1995. – № 5. – С. 44–50.
6. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70 000 слов / С. И. Ожегов. – М. : Изд-во «Принт», 1991. – 186 с.
7. Се Фан. Педагогічні умови виховання духовності майбутніх піаністів з КНР засобами народної музики в умовах фахової підготовки вищих педагогічних навчальних закладів України.